

Bérczy Dóra Judit

PhD-hallgató, Nyugat-magyarországi Egyetem

A kompetencia alapú oktatás, avagy Erdőpedagógia – Környezetpedagógia – Komplex Természettudományos tantárgy

tanulmány

A 21. század elejétől az oktatás új irányba fordult országunkban is. Előtérbe került Európában a kompetencia alapú oktatás (Tóth, 2010). A környezeti neveléssel foglalkozók körében viszont már korábban is egyértelmű volt, hogy a gyermek kompetenciáit valóságos, hasznos ismeretekkel és leginkább projekteken lehet oktatni. A közoktatásban ezt 2007-ben a 202. Kormányrendelet határozata alapján fogalmazták meg a kulcskompetenciákkal. A tanártársadalom „megkeserítésére”, mivel erre a tanárok nem voltak szakmailag felkészítve, viszont a rendeletről kezdve kompetencia alapú oktatást kellett végezni. De hogyan? Erre legjobban a projekttel, a környezeti neveléssel, a környezetpedagógiával foglalkozók tudják megadni a választ, akik az 1990-es évtized óta ennek tudatában oktatnak.

A Ravazdi Erdészeti Erdei Iskola és az Erdőpedagógia projekt

Az erdészetek munkájának megismertetése céljából az erdészeti igazgatóságok a fiatalok ismeretbővítésének irányába fordultak. Tették azért is, hogy az erdő minél inkább betöltse közjóléti szerepét. Ezt pedig a diákok és a természet kapcsolatának közelítésével lehetett elérni. Létrejöttek az első erdei iskolák az erdészetekben is. 1996. október 2-3-án a Szolnokon rendezett közgyűlésen megalakult az Országos Erdészeti Egyesület Erdészeti Erdei Iskolák Szakosztálya. Ezt követően külföldi tanulmányutakat szerveztek az erdészeknek, hogy minél hatékonyabban tudjanak dolgozni a fiatalokkal a gyakorlatban (Kováts-Németh, 2010).

A Kisalföldi Erdőgazdálkodás Ravazdi Erdészetének akkori igazgatója, Kocsis Mihály tervei között is szerepelt egy erdei iskola életre hívása. Az Apáczai Csere János Főiskola dékánhelyettese, Dr. Kováts-Németh Mária már 1995-ben a Soproni Egyetemen kidolgozta az Erdőpedagógia projektet, s 1996-ban – Győrbe érkezésekor – partnert keresett a megvalósításra. Kocsis Mihály örömmel fogadta a megkeresést, s az erdészeti erdei iskola terve, amelynek helyszíne az erdő, s alapja, tartalma az erdőpedagógia lett már a következő évben működött. A konferenciákon, továbbképzéseken megismert projekt a főiskola bevont oktatóival, az erdészekkel, az egészségügy képviselőivel – orvosokkal, védőnőkkel – és a pedagógusokkal kezdte meg működését. A „ravazdi erdei iskola” ezt követően először nyáron fogadta a közoktatás diákjait, majd a tanítóképzős hallgatók gyakorlati bevonásával

tavasztól ősziig. A terv sikeres megvalósulását jól reprezentálja, hogy a működő erdei iskola már 1999-től akkreditált erdészeti erdei iskolaként működik (Szákoviczné Bérczy, 2016).

Az Erdőpedagógia projekt megvalósításához a Ravazdi Erdészet évről évre egyre gazdagabb feltételt biztosított: a nomád tábortól az 1999-ben átadott foglalkoztatóig, majd az igényesen kialakított 25 férőhelyes szállásig. A foglalkoztatások oktatási stratégiája a projektoktatás volt a hagyományos oktatási stratégia alternatívájaként. A Ravazdi Erdészetben működő Erdőpedagógia projekt nemcsak Magyarországon, hanem nemzetközileg is ismertté vált. Az erdőpedagógia gyakorlati terepe lett a Környezetpedagógia doktori programnak, melyet nemcsak kidolgozott Kováts-Németh Mária, hanem 12 éven át vezetett. A 20 év múltán is működő Erdőpedagógia projekt elméleti koncepcióját és gyakorlatát a nemzetközi projekteken kívül ez év tavaszán Dr. Robert Vogl személyes látogatásával is elismerte, s Kováts-Németh Máriának átnyújtotta kutatása eredményét, a Bajor Minisztérium által elismert és támogatott „kapcsos könyvét” (Vogl, 2017), melyet Kováts-Németh Mária koncepciója alapján épített fel a pedagógusok és az erdészek közös együttműködésének szükségességére.

Remélhetőleg közismert, hogy „Az erdőpedagógia projekt célja a környezettudatos életvezetésre való felkészítés közvetlen tapasztalatszerzéssel, valóságos élethelyzetek gyakoroltatásával.” (Kováts-Németh, 2010. 149.). Elméleti koncepciója a „harmónia-elmélet”, mely egy személyiségfejlesztő program, ahol a testi-lelki egészség, a viselkedéskultúra és környezetkultúra segítségével formálja az egyént a harmonikus életre. Mivel az Erdőpedagógia projekt megvalósítása projektben történik, ezáltal egy tantárgyokon átívelő tananyagtartalmat foglal magában (Kováts-Németh, 1997; 2006). Az Erdőpedagógia projekt segítséget nyújt a mai napig a többi erdészeti erdei iskolának és a közoktatás tantárgyaihoz is szorosan kapcsolható. A tevékenységeken keresztül a diákok a már megtanult, vagy éppen nem tanult, nem értett elemeket itt gyakorlati feladatokon keresztül alkalmazzák és közben elsajátítják.

Az Erdőpedagógia projekt három fő modulja az *Erdő és természet, Környezet és egészség, Helyidentitás- viselkedéskultúra*. Itt integrálódik valamennyi közoktatási tantárgy úgy, hogy minél többet tudjanak meg a gyerekek az erdészeti munkáról, erdei életéről és élővilágról, valamint az adott hely múltjáról, történelméről. A saját egészségük védelméhez hozzátartozó testmozgást, táplálkozást és gyógyító növényeket is megismerhetik egy-egy foglalkozás alkalmával. Kialakul a diákokban a harmóniára való törekvés. Felfedezhetik a fiatalok az új tanulási környezetben, hogy az erdőben eltöltött idő alatt milyen vidámak, s mennyivel könnyebben megy a munkáltató foglalkozásokon keresztül a tananyag elsajátítása. Mindenki a saját erősségeiben, kompetenciáiban, jeleskedhet, amiben pedig kicsit gyengébb, abban társai segítő kezet nyújtanak a csoportos feladatok alkalmával. (Kováts-Németh, 1997; 1998; 2010; 2011; Bodáné Kendrovics, 2015; Szákoviczné Bérczy és Schläffer, 2017)

Kompetencia alapú oktatás és a környezetpedagógia

„Kompetencia alapú oktatáson a képességek, készségek fejlesztését, az alkalmazásképes tudás középpontba helyező oktatást értjük, amely lehetővé teszi, hogy a külön-külön fejlesztett kompetenciák szervesüljenek, és alkalmazásuk életszerű keretet, értelmet nyerjen a gyerekek számára.” (Tóth, 2010. 43.)

„A kulcskompetenciák azok a kompetenciák, amelyekre minden egyénnek szüksége van a személyes boldogulásához és fejlődéséhez, az aktív állampolgári élethez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.” (1)

A kulcskompetenciák mellett kiemelt fejlesztési feladatokat is megfogalmaz a NAT annak érdekében, hogy a kulcskompetenciák fejlesztését elősegítsék. A kiemelt fejlesztési

feladatokra való koncentráció az egyén személyiségfejlődését segíti elő. „A környezettudatos nevelés az egyik kiemelt fejlesztési feladat. Céljai között szerepel:

- környezetmegóvó, az élő természet fennmaradását, a társadalom fenntartható fejlődését elősegítő magatartás, életvitel kialakítása;
- egész életen át tartó tanulás fontosságának felismertetése;
- kreatív gondolkodás
- eligazodás a természet és a környezet, társadalom, a jog és a gazdaság területén;
- felelősségvállalás az egyéni és közös tettekért;
- a természettudományos gondolkodás fejlesztése;
- a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerése és megőrzése;
- a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességek és jogok gyakorlása;
- környezetkímélő magatartás;
- a fenntartható fogyasztás elvének megértése;
- a környezeti értékek megőrzésében, gyarapításában való részvétel” (Kováts-Németh, 2010. 103.)

A környezetpedagógia célja a környezettudatos magatartás kialakítása az egyénben. Ennek hatására kialakul az értékvédő magatartás, melyben az egyén rendszerszemléleténél fogva felismeri a gazdasági, ökológiai és társadalmi kapcsolatokat, kölcsönhatásokat. A környezetpedagógia egy integrált tudomány, mely társtudományai között megjelenik a pedagógia, ökológia, magatartástudomány, környezetpszichológia. Többek között ezen társtudományok eredményeire támaszkodva éri el, hogy az egyénben kialakuljon a konstruktív gondolkodás, mely képessé teszi a globális problémák megoldására (Kováts-Németh, 2010).

A környezetpedagógia oktatási stratégiája a projektoktatás, melyet az iskolán kívüli oktatásban a környezeti nevelők egy része már több mint két évtizede alkalmaz. Ma törvény írja elő (1785/2016 [12.16] Kormányhatározat: „Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016”) a projekt szerepét, megvalósítását a közoktatásban. Tapasztalatom alapján a diákok vágnak az új oktatási stratégiára, már nem képesek a 45 perces tanári monológok végighallgatására. Ennek elkerülésének érdekében nemcsak lehet, hanem kell, hogy alkalmazzuk a projektoktatást, mely munkáltató módszereinek segítségével, saját tapasztalataikon keresztül való ismeretszerzésre ösztökéli a diákokat.

Fertő-táj a határ mentén projekt és a komplex természettudományos tantárgy

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a Környezetpedagógia Doktori Program vezetőjének, Kováts-Németh Máriának a tanítványa lehetek. A tanulmányaim során

---

A környezetpedagógia célja a környezettudatos magatartás kialakítása az egyénben. Ennek hatására kialakul az értékvédő magatartás, melyben az egyén rendszerszemléleténél fogva felismeri a gazdasági, ökológiai és társadalmi kapcsolatokat, kölcsönhatásokat. A környezetpedagógia egy integrált tudomány, mely társtudományai között megjelenik a pedagógia, ökológia, magatartástudomány, környezetpszichológia. Többek között ezen társtudományok eredményeire támaszkodva éri el, hogy az egyénben kialakuljon a konstruktív gondolkodás, mely képessé teszi a globális problémák megoldására (Kováts-Németh, 2010).

---

megismerkedhettem ezzel a kidolgozott koncepcióval. Az Erdőpedagógia projekt megismerése hasznos lehet és vezetheti a közoktatásban szereplőket, amikor saját tantárgyaikat szeretnék élménygazdaggá, gyakorlatorientálttá szervezni. Mintát ad, mert kerek egészben, az élethez igazodva, társakra támaszkodva szervezi a tananyagot. Az elméleti felosztás, modulok, az élet területeit lefedik, valamennyi tantárgyban alkalmazható. Gyakorlatorientált feladatok kitalálására serkentik mind a tanárokat, mind a diákokat a modulok témái.

A szakgimnáziumokban a komplex természettudományos tantárgy a 22/2016 (VIII.25.) EMMI rendelettel bevezetésre került. Ezt a tantárgyat legjobban az Erdőpedagógia projekt mintájára lehet megismertetni a diákokkal. A Kerettanterv előírásában olyan elvárások szerepelnek, amelyek a projektoktatással megvalósíthatóak (Szákoviczné Bérczy, 2017).

Ilyenek például:

- rendszerszintű gondolkodás
- „olyan tudást kínál és olyan képességeket fejleszt, amelyek a mai világban elengedhetetlenek” (2)
- önálló tanulói ismeretszerzés
- ok-okozati összefüggések meglátása
- cselekvésre ösztönzés
- egyéni és csoportos munka
- produktum létrehozás
- tervezés (2)

2016 szeptemberében Fertődön, a Soproni Szakképzési Centrum Porpáczy Aladár Szakgimnáziumban a turisztika szakágban kísérleti jelleggel projektoktatásban történt a tananyag oktatása. Az Erdőpedagógia projekt mintájára három modult alkottunk (1. ábra).

1. ábra. A Fertő-táj a határ mentén projekt modulegységei

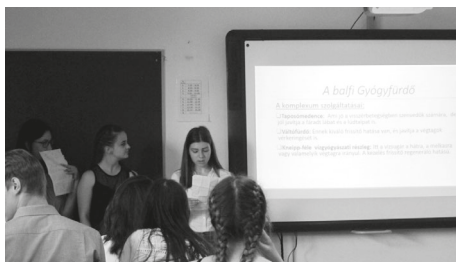
A modulok tartalmi egységei megfeleltek a kerettantervi elvárásoknak és a szakmacsoportnak is. A tanórákon egy-egy modulegység feldolgozása történt meg csoportosan. A csoportokon belül a diákok meghatározták a célokat, megtervezték a feladatokat, majd szétosztották a csoporttagok között az elvégzendő feladatot. A produktumok sokfélék voltak: írásos, prezentációs bemutató, rajz, montázs, térképes ábrázolás, makett. A projektbemutatón a meghívott vendégek nagyon pozitívan értékelték a tanulók munkáit. A projektbemutatót természetesen megelőzte sok érdekes feladat, valamint évközi kirándulások a diákok szervezésében.

Év végére eljutottunk a tananyag végére, amikor elvárható volt, hogy a tanulók egy-egy egészen egészben lássák a három nagy modulegységet. Az éves anyag újból feldolgozásra került a szakmacsoportos, turisztikai szempont szerint. A három modul valamelyikéből választottak a csoportok, majd azt komoly munkával kiviteleztek és prezentációs bemutatóval egy független zsűri előtt szemléltették a munkájukat (1-4. kép). A saját bemutójukhoz készítettek plakátot, ételeket, kérdőíveket is, amivel bizonyíthatták, hogy mennyire bele tudták magukat élni a feladatba.

A csoportok értékelték saját magukat, társaikat és a zsűri is értékelte a feladatokat.

1. kép. Helyi alapanyagokból készített szendvicsek

3. kép. Az egyik modul kiselőadása

2. kép. A Fertő-táj jellegzetes süteményei

4. kép. Az osztály a Projektnapon

Összefoglalás

A Ravazdi Erdészeti Erdei Iskola létrehozása és az Erdőpedagógia projekt megalkotása segítséget nyújt az erdei iskolák elméleti tananyagának szervezéséhez 20 év múltán is. A közoktatásban 2007-ben megjelenő kompetencia alapú oktatás bevezetésével az Erdőpedagógia projekt elméleti hátteret biztosíthat az oktatási intézményekben tevékenykedő tanároknak is. A projektoktatás kiteljesedhet a közintézményekben is, hogy a diákok minél inkább megtapasztalják az őket körülvevő világot.

A Porpáczy Aladár Szakgimnáziumban végrehajtott kísérlet pozitív tapasztalatai alapján valamennyi intézmény alkalmazhatja a komplex természettudományos tantárgy oktatásánál az Erdőpedagógia projekt elméletét.

Irodalom

- 785/2016 (12.16) Kormányhatározat: „Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016” https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A16H1785.KOR&timeshift=ffffff4&txrefere=00000001.TXT Utolsó megtekintés: 2017. 05. 08.
- 22/2016 EMMI-rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII.21) EMMI-rendelet módosításáról. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1600022.EMM&timeshift=ffffff4&txrefere=00000001.TXT Utolsó megtekintés: 2017. 05. 08.
- 202/2007(VII.31). Kormányrendelet. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0700202.KOR&txrefere=A0300243.KOR Utolsó megtekintés: 2017.09.11.
- Bodáné Kendrovics R. (2015). A projekt módszer alkalmazása a vízminőség-védelem tantárgy oktatásában. In Kováts-Németh Mária & Bodáné Kendrovics R. (szerk.), *A környezetpedagógia elmélete és gyakorlata*. Győr: Palatia Nyomda és Kiadó Kft. 103-168.
- Kováts-Németh Mária (2010). *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig*. Pécs: Comenius Kft.
- Kovátsné Németh Mária (1998). *Erdőpedagógia*. Győr: ATFK.
- Kovátsné Németh Mária (2011). Az erdőpedagógia projekt a fenntarthatóságra nevelés életmód-stratégiája. *Új Pedagógiai Szemle*, 61, 1-5.
- Szákoviczné Bérczy Dóra Judit (2016). *Riport a farádi származású Kováts-Németh Mária kutató professzorral*. <https://www.youtube.com/watch?v=anZe-kwby40> Utolsó megtekintés: 2016. 12. 20.
- Szákoviczné Bérczy Dóra Judit (2018). Ökológia, mint jelenség a Fertő-tájon. *XX. Apáczai Napok Tanulmánykötet*. Győr. 26-31.
- Szákoviczné Bérczy Dóra Judit & Schlöffner R. (2017). *A Környezetpedagógia megjelenése a közoktatásban*. Budapest: Óbudai Egyetem.
- Tóth L. (2010). *Kompetencia alapú oktatás – segédlet a kompetenciaalapú pedagógusképzés módszertani megújulásához*. http://pszk.nyme.hu/downloads/TMOP%204.1.2/Kpzk%20kpzse%20tananyagok/kompetencia_alapu_pedagogia.pdf Utolsó megtekintés: 2017. 09. 10.
- Vogl, R. (2017). *Erdőpedagógiai vezérfonal nemcsak erdészeknek - továbbképzési program*. Bajor Erdészeti Igazgatóság.

Absztrakt

2016-ban bevezetésre került az új tantárgy, a Komplex természettudományos tantárgy a szakgimnáziumokban. A tantárgy oktatásának többen, többféleképpen láttak neki. Kutatásunkban megmutatjuk, hogyan lehet ötvözni a Kerettantervi elvárásokat és a környezetpedagógia oktatási módszerét. Az Erdőpedagógia projekt felhasználásával, átalakításával azt tételteztük fel, hogy a diákok a tananyagot megértik és kutatásokat fognak majd végezni az adott témákban. Kérdőíves elő és utóvizsgálatokat végeztünk, valamint folyamatosan szóbeli és írásbeli interjúkat készítettünk a diákokkal. Az átalakított Erdőpedagógia projekt segítségével pedig a tananyag teljes mértékben lefedésre kerül olyan szinten, hogy a diákok közben több nézőpontból tudják megvizsgálni az adott területet. Egyéni kutatásokat végeznek a témában, amit a csoporttársaikkal megvitatnak és az osztálynak együttesen bemutatnak. Ezen vizsgálatok után és a diákok által tartott év végi projektzárón a meghívott független zsűri véleménye alapján megállapítható, hogy a tananyag feldolgozásához használható a környezetpedagógia oktatási stratégiája, amely a diákok legtöbb kompetenciáját együttesen tudja fejleszteni.